

in slana nam ajdo posmodi; meni pa saj repa ostane. — Repo, ktera sama raste, mi polži navadno pojedó, in po celih kosih (kakor se na uni strani tega lahko prepričaš) ne repik ne stóji; repe pa med ajdo mi še niso nikdar polži nadlegovali. Teh merčesov pa odgnati ne vém, in jih poberati, časa ne najdem, kér je repiše prostorno, in drugi opravki mi ne perпустé, dekel in hlapcov za polži zaganjati.

Jez. Vidim, de si bolj, ko jez, zveden v kmetijstvu. Ne bom te več grajal, ampak raji se od tebe učil.

Robida.

Vzroki prepíčliga žitniga pridelka.

(Nadalje.)

Iz tega se óčitno vidi, de kdor pregosto seje, zernje zametuje, kér čez mero sejano zernje mu ali ne obzeleni, ali pa ena bilka drugo v rastu zatira, takó de le majhno in medlo klasje donese in potem takim píčliga pridelka da.

Nalaš storjene skušnje zvedenih kmetovavcov so óčitno pokazale, de, ko bi med semenskim zernjem clo nič zanikerniga ne bilo, bi bila na oral 2 mernika réži (pšenice nemalo več) zadosti; kér se pa samo kaljivo in čisto zernje za seme težkó dobi, ga je kakiga pol mernika več treba, s tem razločkam, de se — kakor smo že enkrat rékli — réži, ki je bolj mehka od pšenice, nemalo več vzame; več tudi ovsa kakor ječmena; sploh več pri jesenski, ko pri spomladanski setvi; več v merzlih, ko v gorkih krajih; več v hribih, ko v dolinah; tam, kjer žito pod brazdo sejejo, pa še več. Čez 3 mernike in pol pa ne bo nikoli semenskiga zernja za posetev eniga oralna potreba.

Kolikor nerodniši se kmetovavec pri svojim delu obnaša, kolikor menj si prizadeva natoro in rastljivost žita poznavati, kolikor menj si pravo in potrebno pripravljanje njiv za setev v skerb vzame, toliko več semenskiga zernja poseje, in ga mora posejati, kér veliko veliko posejaniga zernja drugič tudi zató v nič pride, kér obsejane njive ni zadelal, ali zavlekel, kakor gré, in v tem tiči drugi vzrok prepíčliga pridelka.

Gotovo želi slehern kmetovavec, de bi mu vsako sejano zerno sad doneslo. Če hoče letó doseči, naj popolnoma zrelega zernja vzame za seme, in naj odbere vse medlo, puhlo ali gluho in slabo zernje; takó óčišeno seme naj seje enakomerno v dobro obdelano, popolnoma pripravljeno njivo, in naj ga zadéla ali zavleče z dobro brano, ne pa z drevesam.

(Konec sledi.)

Slovenske besede.

(Konec.)

R. Da si šole poboljšajo, morejo naj več pomagati duhovniki in učitelji in pa šolski starašini (Schulbehörden), takó jaz mislim.

J. Taka je. Duhovniki so duša za šolo. Srečna soseska, ki skerbllivega duhovnika in pridnega učitelja ima, ktera imata do otrok in do slovenščine veselje. Zató bi bilo neizrečeno dobro, da bi bogoslovci (mladi duhovniki v duhovšnici) in tisti, ki se za učnike perpravljajo, se slovenščine lepo vadili.

R. Gosp. Vertovec so v krepkim predgovoru k „Vinoreji“ nekaj povedali, da se bode slavjanska stolica ustanovila v primorski duhovšnici.

J. Sam Bog jih vsliši, da bi resnica bila! Oni pišejo: „Ne obupajte dragi mladi prijatli, pokrotite se! že od več strani se sliši, de vam bo v temle

in sicer v kratkim pomagano. S posebnim veseljem bodo Primorci (tudi vsi Slovenci!) novice sprijeli, ki jim bodo dan oznanile, na katerim se bo v občinski primorski duhovšnici jelo slovensko jezikoslovje razlagati.“ — Zvunaj duhovnikov in učiteljev bi tudi drugi domorodci, gospodje, gospe in gospodične po Slovenji lahko pomagali, da bi učilnice po deželi lepši precvetele, ako bi radi k izpraševanji (Prüfung) bližnjih učilnic šli, in posebno pazili, kakó se kaj slovensko bere in piše. Ako gré slabo — molčati! Posvariti imajo pravico samo starašini; ako se pa slovenščina lepó bere in piše, pohvaliti na glas — učitelja in učence! Po pravici pohvaliti vsak sme; s tem se nobeden ne razžali, temuč vsi se le razveselijo in za naprej podbudijo. Imejte v časti duhovnike in učitelje, ki se skerbno v šoli trudijo. Kdor častivrednega človeka v časti ima, sam sebi čast dela. — Kakó bi lepó in veselo pri izpraševanji bilo, ako bi tudi, kdor premore, nektere lepe slovenske bukvice kupil, jih seboj pernesel, jih gosp. tehantu podal, da bi jih med tiste učence, mladenče in deklice, razdelili, kateri naj lepši slovensko beró in pišejo. Veselje se ne da povedati, ki ga s tem otrokam storiš, tudi staršem takó vstrežeš bolj, kakor bi jim, kdo vé, kaj dal. Naj bodo že molitne bukvice, ali kake druge koristne, kolikorkrat jih mlad človek v roke vzame, se spomni: „Glej te bukvice sim od — — gospoda dobil; ali te bukvice so od gospe ali gospodične, sim jih pri izpraševanji dobila.“ Tudi pred Bogam je to dobro keršansko delo, ktero poverniti on ne bode pozabil. Boljši te krajcarje naložiti ne moreš, kakor takó.

R. Nisim bogat, pa odsihmal obljudim k izpraševanji v bližne sosesčine hoditi, in nektere bukvice bodem seboj vzel za pridne slovenske otroke. To vam obljudim, gospod!

J. Bog ti daj srečo v vsim, karkoli počneš — in tudi ljubo zdravje za to veselje, ki ga otrokam storiš! Ako bi kje posebno lepo slovensko brali in pisali, bi me tudi veselilo, da bi se kratko, brez vsega praznega hvališanja (lobhudeln) v Novicah bralo. Postavim takole:

„Vlani je bilo izpraševanje v Rogatcu (Rohitsch) na Stajarskim. Takó gladko so brali po nemško in po slovensko, da je bilo veselje poslušati. Vse jedno jim je bilo s starim ali z novim pravopisam, da je vse pričijoče veselilo. Pisali so — tudi v novim pravopisu! Od tega izpraševanja in pisanja se je iz Rogatea na Horvatski granici do Celovca slišalo. Takó je to izpraševanje slovelo. Ali bodemo letas tudi od kod kaj takó prijetnega zaslišali?“

Matija Majer.

Prošnji in ponudba.

I. Gospod L—c so v veliki pratiki za prihodnje leto v spisku „obdelovanje njiv“ kmetovavcam svetovali, de naj suh gnoj pod ilovnato brazdo podoravajo, in nikar mokriga. — Prosimo Jih zató prijazno, naj nam povedó: kateri je suhi gnoj? in, kakó se da suh gnoj sa ilovnato zemljo práv napravljati? —

II. Od kod je beséda „korún“ (Erdapfel, solanum tuberosum, pomme de terre)?

Kér so jele Novice novo besedo „korún“ namest že navadne, stare „kampír, krumpír, kempír, v svoje pripovedi jemati, zató vse Slovence pohlevno prosimo, de naj nam kdo razločno skaže, de je beséda korún slovenske korenine.

De se resnica práv spozná,
Je treba čuti dva zvoná.

Ako nam kdo do noviga leta umelno in gladko to dokaže, hočemo mi nasproti v prihodnjim letu Slovincam povédati: Kaj je živinska boleznin sajevie, kaj volčič; kaj vrančni prisad? Hočemo razodéti za te boleznin zdravila, ktere do zdaj še nihče razglasil ni: zdravila, ktere je skušnja poterdila, de se vrančni prisad vstavi in ozdravi! —

Vini-verh Kozoperska 1845.

L. St.

Pristavik vredništva. Na poslednje vprašanje bodo gosp. fajmošter Medved odgovorili, ki so nas s pravo slovensko besedo korún soznanili, za ktero so Jim gotovo vsi prijatli čiste slovenšine práv hvaležni. De je korún slovenske korenine, že prvi pogled te besede kaže. Če pa gosp. L. St. želijo, bolj na tanjko slovenskih besednih korenin naučiti se, naj preslavno gramatiko gosp. prof. Metelkota od strani 22 do 35 pazljivo preberejo. Pa kaj! gosp. Medved bodo sami na to razložen odgovor dali. — Gosp. L—c pa v Ljubljani stanejo, torej njih odgovor na prvo vprašanje precej tukaj pristavimo. — Mi pa, in z nami gotovo vsi zdravniki in posestniki živine, komej čakamo, de nam bodo gosp. L. St. skrivnosti sajevca, volčiča in vrančniga prisada razodeli! —

Odgovor na vprašanje I.

Kteri gnoj se imenuje suh gnoj? in kakó se da za ilovnato zemljo napravljati? Na to vprašanje odgovorimo samó to: Suh živinski gnoj je tisti, kteri ni od dežja premočen, ali komaj nakidan iz gnojne jame ali iz kake druge luže, kamur se veliko dežnice steka, precej podoran bil. Če moker gnoj nekoliko časa na njivi leži, se ob suhim vremenu presuši in tudi takó presušen gnoj se imenuje suh gnoj. To vsak kmetovavec vé. Veliko kmetov je pa, ki ne vedó, de je škodljivo, moker gnoj na ilovnati zemlji podoravati, zakaj ilovnata zemlja je že sama po sebi bolj vlažna od drugih. Podoran moker gnoj splesnje (verschimmelt) v nji, kér zrak do njega ne pride in taciga gnoja zemlja k pridu sadú povžiti ne more. Moker gnoj (to je od dežja ali vode moker) je merzel, vsako zemljo slabo gnoji, še slabši pa ilovnato, ki je že sama po sebi bolj vlažna in mokroto dalje časa v sebi perderžuje. V ilovnato zemljo se ne sme moker gnoj podorati, pa tudi tak ne, ki je ravno iz gnojne jame perpeljan bil: to je dobro skušena reč. Več se bere od lastnosti zemelj in njih obdelovanja v „kmetijski šoli“ perviga tečaja teh Novic.

L—c.

Vinoreja in vinščina v Premski komisii.

Iz Vrem je perrastla vinska terta do Prema in čez. Pred nekoliko leti je bila terta v Premskim kantoni kaj redkiga in imenitniga; dobila se je le pred kako hišo, v kakim zavetju. Vtaknjena v zemljo kot kolčik, malo in napak obdelana, je rastla revno kakor v strahi; vendar pomigal semtertje je kak grozdik in na njem zablíšela se je zrela jagoda kmetu, ki jo je bil vsadil. Počasi so se iz terte terte, iz téh pa grozdi in grozdje takó veselo in dobro množili, de je bilo dovolj zobanja in tudi nekaj vina. Kér so Premci po ti skušnji vidili, de terta per njih rada raste in zarodeno grozdje zori, so si zmislili v občini nograd napraviti. Zbrali so si iz berdne (grahudaste) zemlje sostavljeni jarek, ter v zavetno, sončno stran terte zasadili, in kar so znali po Vremsko jih obdelavali. Lepó so rastle v novim nogradu pertlične terte, poganjale močne mladike, in v tretjim letu le ene zarodile, v četertim skorej vse, v petim letu pa je že bila majhna tergatva zrelega in sladkiga grozdja. Vinograd se je obrašal, terte so krepkeji in rodovitniši prihajale,

de je kmete veselilo si vsako leto en, ali dva sodčika vina perdelovati.

Vsaka reč le en čas terpi, takó tudi ta. Kmetje niso še vinoreje zadosti razumeli in pri tertah ne zadosti perročni bili; spite moči zemlje niso s perpravno gnojnino zboljševali; oslavljenih tert niso z drugimi mladimi domestovali ali mladike pogrebenčevali; trave in divjih rastljin niso iz tert trebili: zatorej je začel v mladosti rodovitni nograd s tertami vred se starati, in njegova rodovitnost je bila takó pošlá, de se niso ne delo, ne potroški splačevali. Zavaljo tega so kmetje bili zgubili veselje, pustili v nemar vinorejo, in vinograd je v puši in stravo zarašen medlel, deslih je ležal v pripravnim kraju.

Prišli so po sreči hvale in visoke časti vredni gosp. Peter Aleš, *) za fajmoštra na Prem v leti 1822, ki deslih ne vinorednik, vunder so bili zraven druge modrosti in učenosti, tudi v vinoreji, sadjoreji in kmetijstvi jako učen in razumen mož. Vidili so, kakó kmetje dobro in koristno napravo večidel iz neročnosti zapušajo; spoznali so, de v Premski občini še dosti perpravnih za vinske terte vgodnih brežin spočite zemlje clo brez koristi leži; previdili so, kakó te puste, od vod razžlebene brežine bi v kratkim in z majhnim trudam s tertami preprežene zelenele, in kmetam zdraviga vina dale za domačo potrebo in za prodaj: lotili so se z možko besedo in bistrim umam kmete nagovarjati, čez šest oralov veliko berdo ali hrib, Vintarjev verh imenovan, med seboj si razdeliti, in vsak na svoj del terte saditi. To niso bile prazne sanje, ampak prevdarjene, dobroželjne misli verliga možá, ktere so se kmalo v djanji pokazale in lepo, neprecenjeno delo naduhnile.

De ob kratkim povem: Premci si v letu 1824 razdelijo Vintarjev verh, ter z veselim upanjem so poprijeli vinorejo po umetnim napeljevanji svojiga častitljiviga fajmoštra; in v šestih letih so si napravili lepih nogradov, de jih je bilo veselje viditi. Dali so takó lep izgled drugim sosedom, kteri so se iz lenôbe in nerodnosti sperviga vperali vinoreji; zdaj pa, kar vsak svoj nograd ima, ga nevtrudno obdelavajo, in če je le mogoče vekšajo in širijo. Oni ngrade pridno spodzidavajo, paštinajo **); terte valijo, bilfajo, cepijo, nar veči del nisko obrezujejo in pertlično ravnajo; v kakim kraji tudi v latnike in plante spenjajo; kjer je lahka zemlja, gnojijo s kostmi, z obértami, z odpadki stariga usnja in koč, kjer je pa težka zemlja, jo s sajami, apneno šuto, rušnjo i. t. d. zboljšujejo.

Takó imenitno dobroto so storili s častjo rečeni gospod fajmošter ne samo Premcam in drugim vasem svoje fare, kakor Smerjem, Janezovimberdu, Bitinji in Čeljem, v kterih je zraven lepe vinoreje tudi nar boljši in obilniši sadjoreja notranjske krajske dežele ***); ampak tudi v Jelšanah v Čičarii, kamor so bili iz Prema v letu 1830 za tehanta prišli, so kmalo vinorejo in ngrade Jelšancam napravili, kjer ni bilo pred ne terte, ne sadniga drevesa viditi.

(Konec sledí.)

Delitva častnih daril.

Naslednjim krajskim kmetovavcam so bile letas častne darila (premijske) za posebno lepe bike po

*) Sedaj korar in tehant mest-okolišnih far in šolski ogleda v Terstu, in ud e. k. krajske kmetijske in rokodelske družbe v Ljubljani.

***) Paštínanje je: v jeseni ali pozimi čez tri čevlje široke in čez dve globoke jame ali grabne skopati in vanje spomladi mlade terte ali kolči saditi.

****) Zvunej Ipave, kjer je vinoreja boljši, in sadjoreja žlahtnejši in zgodniši zavaljo toplote.